

HUGLEIÐING

SUMMARLAMB, HOYSEY

19. august var aftur ein krossur í gastronomiska kalendaranum hjá Áarstovu, tí tá var summarlamb á matarskránni saman við etandi urtum og blómum. Eisini fingur gestirnir høvi at royna ostar frá Arla Unika, ið brúka føroyska veðurlagið til at gera danskar ostar betri. Gastronomiska tiltakið, ið hetta kvøld var flutt í Fútastovu, var væl eydnað. Jóan Paula Joensen hugleiddi um mat og árstíðir hetta kvøldið

Tað fuglaberg, sum fyrr var bygt, tað er nú tómt og oyðið, har ikki sæst eitt fuglakykkt, ei heldur meir á heiði.

Har sátur stóðu fram við á, er alt nú snøgt og nakið, og epli, røtur, hvørt eitt strá er komið undir takið.

Har summargrøna velta var, bert slokkastrúgvar spjaddir, á bø er komið lamb og ær, tí kalt er millum hæddir.

Takk fyri ávøkst, Guð, tú gav av bøi og av fjalli, og alt, sum ført varð yvir hav, og tað, sum er í hjalli.

Enn er ein løta, tíbetur, til heystardagin, sum Robert Joensen syngur um í frálíka sálminum “Nú hvítu tindar fjøllum á,” har takkað verður fyri allan ávøkst og alt tað, sum er komið í hjallin.

“Hvør kelling livir til jóla”

Matarhaldið fyrr var bundið at árstíðini. Frá heystinum og eina tíð fram, nýttust fólk ikki at óttast, ikki at fáa mat í munnin. Tað er tí ikki uttan orsök, at tað verður sagt, at “hvør kelling livir til jóla”. Heystið og veturin var ein góð tíð, tá tað um mat ráddi – hjá teimum flestu í hvussu so er, tí tað vóru nógv, sum høvdu tað trongt í so máta alt árið.

Tann vánaligasta tíðin, hon var um várið, áðrenn bjargafuglur og heiðafuglur kom til landið, tí tá vóru løgurnar við at vera uppi. Ikki bert hjá fólki, men eisini hjá neytunum. Um tey ikki sluppu út í hagan skjótt var hoyneyð. Tá var ikki annað at gera enn at fara í bjørgini og royta deyðasinu til tey, ella bloyta teimum turran seið. Hjá

føroyingum, sum hjá so nógvum øðrum um okkara leiðir, ráddi tað fyrst og fremst um at fáa neytini livandi gjøgnum veturin, so tey kundu kálvað og sleppa út á bit.

Mjólkk egg og annað

Tá kúgvín kálvaði, fingur tey ikki bert fekst kjøt, tí kálvarnir vóru ikki settir við, men etnir næstan beinanvegin. Tað var tá vanligt at bera kálvakjøt í onnur hús eisini, eins og varð gjørt við ketilost, sum var undan fyrsta málinum, sum kúgvín mjólkaði.

Eitt var kálvurin, men mjólkin var tað drúgvana bæði sum súpmatur og sum viðskeri. Hevði tú mjólkk at drekka, so var tað viðskerin, men tað vóru, tey sum eisini kirnaðu smør og gjørdur sær ost, um summarið. Ostur hann var forkunnugur hjá teimum flestu.

Men so kom fuglurin. Um mánaðarskið mai/juni høvdu flestu fuglar fult reiður, og tað er einki yvir at dylja, at fólk yvirhøvur tóku sær egg – eisini heiðafuglaegg – til matna. Vanligt var at fara at ræna lomvigaregg í fyrri parti av junimánaði og nakað um somu tíð var eisini farið at draga lunda. Fuglurin fekk síðani frið til fylglingar- og fleygingartíðin byrjaði fyrst í julimánaði.

Mjólkmatur, fuglur og egg vóru soleiðis summarkostur. Sjálvst um sagt verður, at “ilt er at hava hjallin á sjónum”, so var sjógvurin hollur alt árið, bæði á floti og á seiðabergi. Summarseiðurin kom væl við hjá øllum. Tað gjørdi eisini skeljamatur. Tað var ikki óvanligt, at bátar fóru úr Sundalagnum til Havnar at selja krækling.

Ein grind var sera vælkommin um summarið, hóast tað ikki riggaði at hanga hana eina upp, tí maðkur

kom í hana, sum í alt annað um summarið, um hjallsumstøðurnar vóru avbera góðar. Onkur skeyt sær nakrar fuglar eisini. Summararmaturin var tí yvirhøvur feskur.

Ávøkstur

Nú er er tað ikki so nógvur ávøkstur í Føroyum, men hvannir hava altíð verið og tað var vanligt at fáa hvønn um summarið. Um væl vildi til leskiliga hvønn við sukri og rómafleytum – pískaðum róma. Tað var eisini annað ávakstrarkent, sum fór í munnin um summarið, ein stolin rót, eirisgras, søtagras, kannubjöllur, kjøkja, sýrur sjálvandi og annað við. Tað var forkunnugt fyri góman, hóast rúgván í tí var lítill. Tá komið var út í august mánað kom

so nógv annað afturat, eitt nú fór ungdomurin í hagan at heinta ber – krákuber. Tey vaksnu, tey lógu eisini framvið við hvørt.

Seinni í tíðini vóru tað fleiri fólk, sum fingur sær urtagarðar. Tað høvdu tey lært av prestum og embætismonnum, sum longu tíðliga í tíðini høvdu hetta. Rabarbur høvdu tey og rabarbugreytur omaná sunnudagar kom at vera vanligt um summarið. Annars brúktu tey rabarbur, hvønn og ber til súltutoy. Um hálvan august, vóru tað fólk, sum fingur sær eitt kók av teimum fyrstu eplunum, eins og onkur óivað enn ger.

Brúdleypstíðin

“Vetrartíð er veitslutíð”, soleiðis var

ofta tikið til. Fyrr hildu mestsum øll brúdleyp seint á heysti ella tíðliga á vetri, meðan tað enn var nógv gott at taka til hjallinum og seyðurin enn var væl í holdum. Høvdu fólk avgjørt at giftast, var laga manni at lata eitt sindur av brúdleypsseyði verða gangandi í haganum, sum so varð flettur til brúdleyp. Fekst kom á nátturðaborðið brúdleypsaftan og á døgurðaborði brúdleypsdagin. Tað ræsta kjøtið, tað fingur tey teir seinnu dagarnar, um brúdleypi stóð í fleiri dagar.

Brúdleypsseyðurin – eisini tann gávuseyður, sum var latin brúðarparið, har tað var síður, varð tikin uttanrætta, tað vil siga uttan at verða ríkin í rætt. Var tað eitt stórt brúdleyp, so var eitt neyt – feiti-